

*En bog i Carsten Niebuhr Biblioteket, udgivet af
C.L. Davids Fond og Samling og Carsten Niebuhr Afdelingen
ved Københavns Universitet*

IBN TUFAYL

Historien om

HAYY
IBN
YAQZAN

*og den østlige visdoms
hemmeligheder*

OVERSAT, KOMMENTERET OG

MED EFTERSKRIFT AF

HENRIK KAUFMANN
SØRENSEN

FORLAGET VANDKUNSTEN

Forord

17 **Historien om Hayy ibn Yaqzan
og den østlige visdoms hemmeligheder**

Noter

Ibn Tufayls liv, værk og tankeverden

159	1 ibn tufayl og hans samtid	206	4 hayy ibn yaqzans idemæssige indhold
	Ibn Tufayls liv og levned Andalusien på Ibn Tufayls tid Ibn Tumart, det almohadiske dynastis grundlægger Abd al-Mu'min, den første kalif Abu Ya'qub Ibn Tufayls hof-funktioner Ibn Tufayl og Ibn Rushd (Averroes)		Genre Figuren Hayy Ibn Tufayl: filosof eller sufi? Spørgsmålet om Ibn Sinas 'østlige' filosofi Ibn Sina mystificeret Ibn Tufayls erkendelseslære Ibn Tufayls kosmologi
179	2 ibn tufayls forfatterskab	232	5 ibn tufayl som vidensetiker
	Ibn Tufayls øvrige forfatterskab Resume af Hayy ibn Yaqzan Datering af Hayy ibn Yaqzan Manuskripter og udgaver Oversættelser		Autodidactus eller harmoni mellem filosofi og religion? Hourani: Autodidactus igen Conrad: Socialisering af viden
189	3 påvirkning af den europæiske idehistorie	238	6 forslag til ny tolkning
	Baltazar Graciáns <i>El Criticón</i> John Locke Kvækerne Robinson Crusoe		En ny filosofisk stil Al-Ghazalis angreb på filosofien De fire veje Naturalisering af filosofien Harmoni mellem filosofi og religion Det tynde slør Descartes og Ibn Tufayl

Litteraturliste

FORORD

Den arabiske filosof Ibn Tufayl levede i 1100-tallet i Andalusien og Nordafrika. Hans berømmelse skyldes hans enestående »filosofiske roman«, *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*; et af den middelalderlige litteraturs mest forunderlige værker. Den handler kort fortalt om et lille drengebarn, Hayy ibn Yaqzan, hvilket betyder »den Levende, søn af den årvågne«. Hayy vokser op på en øde ø med en gazelle som plejemoder. Gradvist lærer han at klare sig. Han lærer at bruge ild og gå på jagt, at lave tøj og tæmme heste og så videre. Han begynder at spekulere over sine erfaringer, og efterhånden som hans intellekt skærpes, opnår han en fuld naturvidenskabelig forståelse af verden, ja hele universet. Det gør ham bevidst om eksistensen af noget åndeligt bag det rent materielle, og ved hjælp af meditation og forskellige øvelser lykkes det ham at overstige det rationelle niveau og få kontakt med det guddommelige.

Til hans ø kommer nu en anden person, Absal, for at leve i gudhengiven isolation. De mødes, og efter at Absal har lært Hayy at tale, forstår han, at Hayy ganske alene har nået en direkte erkendelse af alt det, hans traditionelle religion fremstiller i symbolform. Han tager Hayy med tilbage til sin fødeø, for at han kan belære hans venner, men disse viser sig ude af stand til at hæve sig over det symbolske, og Hayy og Absal drager skuffede tilbage

til Hayys ø for at leve i uforstyrret gudhengivenhed til deres dages ende.

Bogen blev begejstret modtaget, da den i 1600-tallet blev oversat først til latin (under titlen *Philosophus Autodidactus*) og snart derefter til en række europæiske sprog. Meget tyder på, at den har haft en ikke uvæsentlig indflydelse på europæisk idehistorie. Den har sandsynligvis været kendt af Locke og var værdsat af Spinoza og Leibniz. Kvækerne anbefalede den, og den kan have inspireret Daniel Defoe til hans epokegørende roman *Robinson Crusoe* (læs mere herom bag i bogen). I nyere tid har interessen for *Hayy ibn Yaqzan* ikke været mindre, selvom den nu mest læses som en kilde til den middelalderlige islamiske filosofis historie. Det er også som sådan, at den har gjort sig fortjent til denne første oversættelse til dansk.

Samtidig er dette blot den anden udgivelse på dansk af noget værk fra middelalderens store arabisk-sprogede filosofiske tradition. Tidligere er kommet Arthur Christensens oversættelse af Ibn Sina (980-1037). Bogen kan derfor også ses som et vægtigt bidrag til kendskabet til denne tradition i den danske offentlighed.

Den filosofiske tradition på arabisk begyndte i slutningen af det 8. århundrede, da der efter grundlæggelsen af Bagdad fandt en politisk og kulturel forankring af den islamiske verden sted i et område, der hidtil havde været under persisk dominans. Tidligere persisk interesse for græsk (og indisk) lærdom, samt opkomsten af et væld af filosofiske og dogmatiske spørgsmål ledte til stigende interesse for det filosofiske grundlag, som ikke mindst den græske filosofi kunne tilbyde. I tidligere forskning blev der lagt stor vægt på betydningen af det såkaldte Visdommens hus (Bayt al-Hikma), som kalif Al-Ma'mun lod

indrette i Bagdad i slutningen af det 8. århundrede. Man mente at dette var et slags universitet, hvor den filosofiske forskning blev varetaget og hvorfra disse diskussioner bredte sig til religiøse, juridiske og andre kredse. På det seneste er der dog blevet stillet alvorlige spørgsmålstegn ved karakteren af denne institutions virke, og en fremtrædende forsker, Dmitri Gutas, mener at Visdommens hus højst tjente som en art statsarkiv, der dog kan have bidraget til at institutionalisere oversættelsesprocessen. Under alle omstændigheder har især Gutas' forskning vist, at aktørerne i den filosofiske opblomstring var at finde i mange kredse af det islamiske samfund. Både kaliffer, hoffolk, embedsmænd og (rige) privatfolk med interesse for videnskaberne virkede som mæcener og iværksættere af oversættelser fra græsk filosofi til arabisk, i et vist omfang på grundlag af tidligere oversættelser til syrisk. Samtidig med den store spredning, som denne aktivitet havde, må man også understrege oversættelsesprocessens omfang. Som også Gutas understreger, er der tale om en oversættelsesproces – man kunne tale om kulturoversættelse – i et omfang, der tåler sammenligning med de største af sådanne kulturelle lån i verdenshistorien. I starten – og allerede under perserne – havde »praktiske« videnskabsgrene fra den græske (og indiske) tradition størst interesse, heriblandt ikke mindst astrologi og medicin. Men for at forstå disse blev nærmere kendskab til f.eks. astronomi, fysik og biologi nødvendig, hvad der igen ledte til interesse for alle grene af filosofien. Stort set al den græske filosofi, man kendte (og heri medregnet alle naturvidenskaber, såsom astronomi, fysik, matematik, lægevidenskab osv.) blev oversat, nogle værker endda flere gange. En kolossal energi og omhu blev lagt i dette store arbejde, ligesom bestillere af sådan-